

THE LEGAL FRAMEWORK OF THE DUAL SYSTEM OF TRAINING IN THE PROFESSION "SECURITY GUARD"

Larisa P. Todorova

Jurist, email: larisa_todorova@abv.bg

Abstract: *The legal framework of the dual system of training in the profession "Security Guard" is built by a system of laws and regulations. They establish the terms and conditions for conducting training for security managers and employees in a real work environment. They regulate the content of the employment contract between the trainee and the company, employer for security activity. They also create normative regulations for the acquisition of the professional qualification upon completion of the training.*

Keywords: *Private Security Activity, Profession "Security Guard", Security, Dual Training, Law*

ПРАВНА УРЕДБА НА ДУАЛНАТА СИСТЕМА НА ОБУЧЕНИЕ ПО ПРОФЕСИЯТА „ОХРАНИТЕЛ“

Лариса П. Тодорова

Юрист, email: larisa_todorova@abv.bg

Резюме: *Правната уредба на дуалната система на обучение по професията „Охранител“ се изгражда от система от закони и подзаконовни разпоредби. Те установяват условията и реда за провеждане на обучението за охранителни ръководители и служители в реална работна среда. Регламентират съдържанието на трудовия договор между обучаемия и дружеството, работодател за охранителна дейност. Създават също нормативен регламент на придобиването на професионалната квалификация при завършването на обучението.*

Ключови думи: *частна охранителна дейност, професия „Охранител“, охрана, дуално обучение, право*

Въведение

Динамичните процеси в икономиката и обществото изискват усъвършенстване на професионалната подготовка на заетите в индустрията за частна сигурност. Нараства ролята на знанията за информационните технологии в противодействието на заплахите за живота и здравето на човека, както и в предпазването от рисковете за имуществото на физическите и юридическите лица.

Повишава се значението на гъвкавостта на реакцията към разнообразието от опасности, предизвиквани от заобикалящата среда, увеличава се значението на качеството и удовлетвореността на потребителите на непубличната сигурност [2, 3, 4]. Възникват условия за успех на иновативните изпълнители на охранителна дейност. Така стратегическото управление в индустрията за непублична сигурност става неефективно, когато се фокусира само върху потенциала на техническото оборудване и капацитета на средствата за придвижване. Налага се формиране на широки компетенции и умения в персонала за охрана.

Дуалната система на обучение е модерна възможност за професионална подготовка на ръководителите и служителите в дружествата за частна охранителна дейност. Това е съвременна форма за изграждане на теоретична подготовка и усвояване на умения от учащи в средни училища по професията „Охранител“. Реализира се по конкретна методика, като съчетава обучението и практиката в съответствие с утвърдена законова и подзаконова нормативна рамка.

Настоящата разработка представя актуални аспекти на правната уредба на организацията на дуалното обучение по професията „Охранител“. В нея последователно се анализират законовите разпоредби, които регламентират трудовия договор, уреждащ взаимоотношението между работодателя, дружество за частна охранителна дейност, и обучаемия за ръководител или служител по охрана.

1. Обща характеристика

Правната уредба на дуалната система на обучение по професията „Охранител“ се формира от разпоредби, които се съдържат в Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) [5], Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО) [6] и Наредба № 1 от 8 септември 2015 г. за условията и реда за провеждане на обучение чрез работа (дуална система на обучение) [8]. Член 230 от Кодекса на труда (КТ) е правното основание за сключване на трудовия договор при дуалната система на обучение [7].

Терминът „обучение чрез работа (дуална система на обучение)“ е въведен със ЗПУО (чл. 106, ал. 1, т. 8). Това е една от формите за обучение на учениците, наред с дневната, вечерната, индивидуалната и други. Съгласно чл. 115 от същия закон обучението чрез работа, придобило популярност под името дуална система на обучение, е специфична форма, при която професионалната квалификация се придобива чрез:

- практическо обучение в реална работна среда, и
- обучение в професионална гимназия, училище по изкуствата, спортно училище, специално училище – възпитателно училище интернат и социално-педагогически интернат, или в средно училище, профилирана гимназия или духовно училище, когато осигуряват професионална подготовка, въз основа на партньорство между един или няколко работодатели.

Партньорството е взаимодействие между един или няколко работодатели и съответната институция за организиране и провеждане на обучение чрез работа (дуална система на обучение) по професии и специалности от Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от ЗПОО.

Организацията и провеждането на обучението по професията „Охранител“ се осъществява въз основа на договор между професионалните гимназии по сигурност, от една страна, и един или няколко работодатели, регистрирани като изпълнители на частна охранителна дейност, от друга.

Договорът урежда правата и задълженията на страните, свързани с организацията и провеждането на обучението чрез работа, броя на обучаваните лица, срока на обучението, осигуряването на материално-техническата база за придобиване на уменията, определени в държавния образователен стандарт за придобиване на квалификация по професията

„Охранител“ и учебната документация, както и обучаващите лица - ръководители и служители на охранителното дружество.

В съответствие с ЗПУО обучаемите в дуалното обучение по професията „Охранител“ се организират в паралелки или групи в зависимост от техния брой (за обучението в професионалните гимназии) и за отделен ученик или група (при практическото обучение в реална охранителна фирма). Важно е да се отбележи, че в училищата практическото обучение в реална работна среда се организира в XI и XII клас за ученици, които са навършили 16 години.

2. Условия и ред за организиране на обучението

Условията и редът за организиране на обучението чрез работа (дуалната система на обучение) са регламентирани в ЗПОО. Според чл. 17а от ЗПОО обучението чрез работа (дуална система на обучение) е специфична форма на обучение за придобиване на професионална квалификация, която се организира въз основа на партньорство, включително въз основа на договор, между един или няколко работодатели и:

- институция в системата на професионалното образование и обучение, с изключение на центровете за информирани и професионално ориентиране, или
- средно училище, профилирана гимназия или духовно училище, когато осигуряват професионална подготовка.

Институции в системата на професионалното образование и обучение, които имат право да са партньори в тази специфична форма на обучение, са: професионални гимназии, училища по изкуствата, спортни училища, специални училища, професионални колежи и центрове за професионално обучение.

Друг източник на нормативни изисквания към условията и реда за провеждане на обучението е Наредба № 1 от 8 септември 2015 г. за условията и реда за провеждане на обучение чрез работа (дуална система на обучение), която се издава от министъра на образованието и науката. В съответствие с наредбата дуалната система на обучение за ръководители и служители по охрана включва усвояване на умения в реална работна среда при конкретен работодател, дружество за частна охранителна дейност, и теоретична подготовка в съответна професионална гимназия. Обучението за учениците се осъществява въз основа на прием, заявен от работодателя пред директора на съответната гимназия, която извършва обучението, и сключен договор. В чл. 27 от наредбата е предвидено, че контролът на организацията и провеждането на практическото обучение чрез работа в реалната работна среда се осъществяват от работодателя или определени от него лица.

Същевременно обучението чрез работа (дуалната система на обучение) се организира и осъществява в съответствие с разпоредбите на ЗПОО, Кодекса на труда и Наредбата.

С промените от 2018 година с чл. 17а³ от ЗПОО са въведени изисквания към работодателя, вкл. дружество за частна охранителна дейност, за участие в партньорство за осъществяване на обучение чрез работа (дуалната система на обучение): регистрация по определен ред; да не е обявен в несъстоятелност; да няма задължения за публични държавни вземания; да не е осъждан за умишлено престъпление от общ характер; да разполага с необходимата материална база за осъществяване на обучението по практика на професията; да разполага с работници или служители, които отговарят на изискванията за наставници; да няма установено с влязло в сила наказателно постановление или съдебно решение нарушение, свързано с работа без писмен трудов договор или без връчване на трудовия договор на работниците или служителите, с начисляването и изплащането в определените от закона срокове на трудово възнаграждение, с наемането на непълнолетни работници и служители и с наемането на работа на незаконно пребиваващи чужденци; да няма установено с влязло в сила наказателно постановление нарушение на Закона за здравословни и безопасни условия на труд в предходния тригодишен период [1, 6].

Законът за професионалното образование и обучение вменява задължение на Министерството на икономиката да създаде и поддържа информационна база данни за работодателите, които отговарят на изискванията за участие в дуалната система на обучение.

С промените през 2018 г. в ЗПОО са въведени фигурата на наставника и на учителя-методик като са регламентирани и изискванията, на които трябва да отговарят. В дуалното обучение по професията „Охранител“ наставникът е определен от работодателя работник или служител на дружеството за частна охранителна дейност, под чието ръководство се провежда практическото обучение в реална работна среда. Учителят-методик в училището осъществява връзката между работодателя, наставника и обучаващата институция. Той се определя от директора на обучаващата институция.

Процедурата за включване на ученици в дуално обучение изисква ученикът да заяви писмено със съгласието на родител или попечител пред директора на професионалната гимназия своето желание за разпределение в конкретно охранително дружество – работодател, където да провежда практическото си обучение в реална работна среда.

3. Трудов договор

Ученикът сключва с работодателя трудов договор по чл. 230 от КТ. При този вид договор, за разлика от останалите договори за квалификация, уредени в гл. XI от КТ, обучението се извършва в процеса на работата, което означава, че за да се осъществи то, е необходимо обучаващият да простира своята работна сила за изпълнението на определена трудова функция. Елементите на съдържанието на договора включват уговорки относно характера, мястото и времетраенето на обучението, договореното трудово възнаграждение и други. Обучението е една клауза в съдържанието на договора, която му придава известна специфика, но не го лишава от основната му юридическа характеристика на трудов договор [1] .

За всеки ученик дружеството за частна охранителна дейност в качеството си на работодател трябва да получи разрешение от териториалната дирекция „Инспекция по труда“ по реда на Наредба № 6 от 24 юли 2006 г. за условията и реда за даване на разрешение за работа на лица, ненавършили 18 години. Трудовият договор трябва да се сключи най-късно две седмици преди началото на учебната година, в която ще започне практическото обучение в реална работна среда, т.е. най-късно до 1 септември.

Според чл. 62, ал. 3 КТ в тридневен срок от сключването му работодателят е длъжен да изпрати уведомление за това до съответната териториална дирекция на Националната агенция за приходите. В указанията за попълване на Уведомлението по чл. 62, ал. 5 от КТ приложение № 1, към чл. 1, ал. 1 от Наредба № 5 от 29.12.2002 г. за съдържанието и реда за изпращане на уведомлението по чл. 62, ал. 5 от Кодекса на труда, под № 14 (код) е предвиден трудовият договор с условие за обучение по време на работа по чл. 230 КТ.

Учениците, навършили 16 години се приемат на работа след обстоен предварителен медицински преглед и медицинско заключение, че са годни да извършват съответната работа. Не се разрешава наемането на ученици на охранителни дейности, които са тежки, опасни или вредни за здравето и правилното им физическо, умствено и нравствено развитие. За непълнолетните лица е забранена работа, която е извън техните физически или психически възможности, която е свързана с излагане на вредно физично, биологично или химично въздействие или с вредности, които по какъвто и да е друг начин оказват постоянно неблагоприятно въздействие върху здравето и работа в условия на радиация. Забранени са и охранителни дейности при изключително ниски или високи температури, шум или вибрации, както и охрана, свързана с риск от трудови злополуки.

Преди започването на работата в реална работна среда, дружеството за частна охранителна дейност – работодател е длъжно да предостави на ученика копие от подписания от двете страни трудов договор, както и заверено копие от уведомлението до териториалната дирекция на Нацио-

налната агенция по приходите. Практическото обучение в реална работна среда за учениците от XI и XII клас започва от началото на учебната година и се осъществява през цялата учебна година по график, който се утвърждава от директора на училището и от работодателя.

Трудовият договор по чл. 230 от КТ е договор за обучение, с който изпълнителят на частна охрана се задължава да обучи работника или служителя в процеса на работа по професията „Охранител“, а работникът или служителят – да я усвои. По правило договор по чл. 230 от КТ с един и същ работник или служител в едно също предприятие за обучение по същата професия може да се сключва само веднъж. Изключение е направено само по отношение на трудовия договор за обучение в дуалната система, където такъв договор може да се сключва повече от веднъж с един работодател.

Както беше посочено по-горе, обучението чрез работа (дуална система на обучение) се организира при условията и по реда на ЗПОО. Предмет на трудовия договор е придобиването на професионална квалификация. По смисъла на ЗПОО "Професионална квалификация" е квалификация по професия или по част от професия, която включва съвкупността от професионални компетенции и необходимите за тяхното формиране общообразователни знания и умения.

С трудовия договор се определят формата, мястото и времетраенето на обучението, както и други въпроси, свързани с осъществяване на обучението. Времетраенето на обучението се определя съгласно съответните учебните планове.

В чл. 22 от Наредба № 1 от 8 септември 2015 г. за условията и реда за провеждане на обучение чрез работа (дуална система на обучение) са регламентирани задълженията на обучавания при обучение чрез работа. Транспонирани в обучението по професията „Охранител“ те представяват:

- сключва договор с дружество за частна охранителна дейност по чл. 230, ал. 1 КТ;
- посещава редовно учебните занятия в професионалната гимназия, която се явява институция по чл. 2;
- спазва вътрешните правила на частното охранително дружество за провеждане на практическото обучение в реална работна среда;
- изпълнява качествено и в срок поставените в процеса на обучение задачи;
- вписва в дневника за практическото обучение данните по чл. 17, ал. 2 и го предоставя на наставника за проверка и заверка;
- използва ефективно предоставените ресурси – сигналноизвестителна и сигналноохранителна техника, оборудване за видонаблюдение, комуникационни средства, помощни средства за защита и други;
- придобива професионални знания, умения и компетентности в съответствие с Държавния образователен стандарт за придобиване на квалификация по професията „Охранител“.

Минималното възнаграждение на учениците в дуалната система на обучение за ръководители и служители по охрана се определя в съответствие с Кодекса на труда. По време на обучението учениците в XI клас получават възнаграждение не по-малко от два пъти, а в XII клас - не по-малко от три пъти максималния размер на месечната стипендия, определена по реда на чл. 171, ал. 3 от ЗПУО. Условията и редът за получаване на стипендии от учениците са определени в ПМС № 328 от 21 декември 2017 г. Към настоящия момент максималният размер на месечната стипендия, определен в чл. 11, ал. 1 от постановлението е 60.00 лв.

Следователно минималният размер на възнаграждението на учениците в дуалната система на обучението за ръководители и служители по охрана е 120.00 лв. за учениците в XI клас и 180.00 лв. – за учениците в XII клас.

Важно е да се има предвид, че трудовият договор при дуалната система на обучение по реда на чл. 230 от КТ не създава задължение на ученика да остане на работа при същия работодател, както и не създава задължение за работодателя да наеме ученика след завършване на обучението. Ако дружеството за частна охранителна дейност има желание след завършване на обучението да

наеме ученика на работа, то отношенията между тях следва да се уредят с друг трудов договор, тъй като те не са предмет на договора за обучение чрез работа.

Относно виновното изпълнение на задълженията както на работодателя, така и на ученика в дуалната система, Кодексът на труда в чл. 232, ал. 4 предвижда, ако не е уговорено друго, неизправната страна да отговаря съобразно действащото законодателство.

4. Завършване на обучението

Завършването на дуалното обучение по професията „Охранител“ се извършва в съответствие с чл. 33-37 от ЗПОО. Изпитът за придобиване на професионална квалификация се провежда от Комисия, в състава на която задължително се включва представител на охранителното дружество – работодател.

При завършване на обучението обучаваният има право на платен отпуск за подготовка и явяване на изпит в размер, уговорен с дружеството за частна охранителна дейност, но не по-малко от 5 работни дни. Размерът на платения отпуск е минимален и следователно страните нямат право да договарят по-малък размер. Доколкото няма специално правило, размерът на възнаграждението за времето на ползване на този отпуск се определя по общите правила за определяне размера на възнаграждението за времето на платения годишен отпуск (прилага се чл. 177 КТ). Времето, през което се ползва платеният отпуск се зачита за трудов стаж (чл. 325, ал. 1, т. 2 КТ).

При повторно явяване на изпит обучаваният за ръководител или служител по охраната има право на неплатен отпуск в размер 5 работни дни. Размерът на неплатения отпуск е фиксиран. Неплатеният отпуск се признава за трудов стаж (чл. 231, ал. 3, изр. 2-ро във вр. с чл. 352, ал. 1, т. 3 КТ).

Удостоверяването на завършеното професионално обучение с придобиване на степен на професионална квалификация по професията „Охранител“ става с документите по чл. 38, ал. 2, т. 2 и 3 от ЗПОО – свидетелство за професионална квалификация и свидетелство за правоспособност (издава се за професии, упражняването на които изисква правоспособност).

Заклучение

Правната уредба на дуалната система на обучение по професията „Охранител“ създава модерна организация на подготовката на ръководители и служители в индустрията за сигурност. Тя установява правата и отговорностите на всички субекти, които участват в процесите по изграждане на знания и умения, съчетавайки училищното образование и работата в реална охранителна среда. В контекста на динамично променящата се икономика и общество се реализира в съвкупност от специфични и общи законови и подзаконови разпоредби. При това се установяват условията, редът и контролът на обучението, определят се изискванията към дружеството за частна охранителна дейност в позицията му на работодател, въвежда се фигурата на наставника и на учителя-методик. Нормативно се осигурява в трудов договор трудоправното отношение между ученика, който престава своята работна сила, и дружеството, изпълнителя на частната охрана. Правната уредба на дуалната система на обучение по професията „Охранител“ регламентира условията за придобиване на професионална квалификация от охранителните ръководители и служители.

References

1. Тодорова, Л. и кол. (2020) Трудови отношения 2020 – ИК „Труд и право“, София
2. Dzhekova, R. & Kojouharov, A. (2016). Mission Critical, Mission Impossible – The Role Of PSCs In Protecting Critical Infrastructure In Bulgaria. In F. Klopfer & N. van Amstel (Eds.), Private Security in Practice: Case studies from Southeast Europe (pp. 55 – 66). Geneva: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces.

3. Velkov, Yu. (2020) Assessment Of The Business Processes Effectiveness In The Corporate Company – XVIIIth International Conference “The Power of Knowledge”, September 2019, Kavala, Greece, Published in Knowledge International Journal, Scientific Papers, Vol. 34.1, p. 63-68
4. Velkov, Yu. (2020) Current Challenges In The Financial Management In The Private Security Company – International Scientific Conference “Defense Technology” 2020, “Vasil Levski” National Military University, “Artillery, Air Defense and CIS” Faculty, Shumen, Bulgaria, 08-09.10.2020
5. Закон за предучилищното и училищното образование – обн. ДВ бр. 79 от 13 Октомври 2015 г, посл. изм. и доп. ДВ бр. 82 от 18 Септември 2020 г.
6. Закон за професионалното образование и обучение – обн. ДВ бр. 68 от 30 Юли 1999 г, посл. изм. ДВ, бр. 21 от 13 Март 2020 г.
7. Кодекс на труда – обн. ДВ бр. 26 от 1 Април 1986 г, посл. изм. и доп. ДВ бр. 109 от 22 Декември 2020 г.
8. Наредба № 1 от 8 септември 2015 г. за условията и реда за провеждане на обучение чрез работа (дуална система на обучение) – Издадена от Министъра на образованието и науката, обн. ДВ бр.70 от 11 Септември 2015 г., изм. и доп. ДВ. бр.40 от 15 Май 2018 г.